

מוזיאון
ה"הגנה"
ע"ש אליהו גולומב

יחידת המורשת
והמוזיאונים
משרד הביטחון
אגף משפחות הנצחה ומורשת

הנזער, שמע! ה

היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

מאת: עדן אליהו, נעמה ארום ו-ורד גנץ

לפרטים נוספים:

מוזיאון ה"הגנה" - בית אליהו גולומב
שדרות רוטשילד 23 תל-אביב
טלפון: 03-5608624 או 03-5600809
מייל: hagana_museum@mod.gov.il

הכירו את אליהו גולומב, המייסד והמפקד של ארגון ה"הגנה".

אליהו נולד ברוסיה הרחוקה בשנת 1893.

בשנת 1909, כשאליו רק בן 16, שלחו אותו הוריו לארץ ישראל. זו הייתה תקופת העלייה השנייה, שבמהלכה עלו לארץ חלוצים ציונים צעירים רבים. הם רצו לעצב בארץ ישראל את היהודי החדש שעובד את האדמה ומדבר עברית. אך בוודאי שאלתם את עצמכם למה הוריו של אליהו שולחים ילד כל כך צעיר לארץ כל כך רחוקה?

הסיבה לכך היא שבאותה שנה הוקם בארץ ישראל, בעיר תל אביב, בית ספר מיוחד מאוד שלימדו בו בשפה העברית! לבית הספר הזה קראו "הגימנסיה העברית הרצליה".

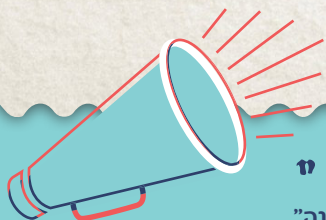
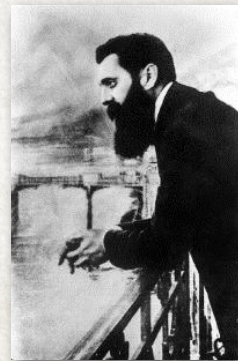

על שם מי נקראה הגימנסיה!?

כמובן, על שמו של בנימין זאב הרצל - חוזה המדינה.

בגימנסיה הרצליה אליהו פוגש את התלמידים דב הזז ומשה שרתוק, והם נהיים לחבריו הטובים.

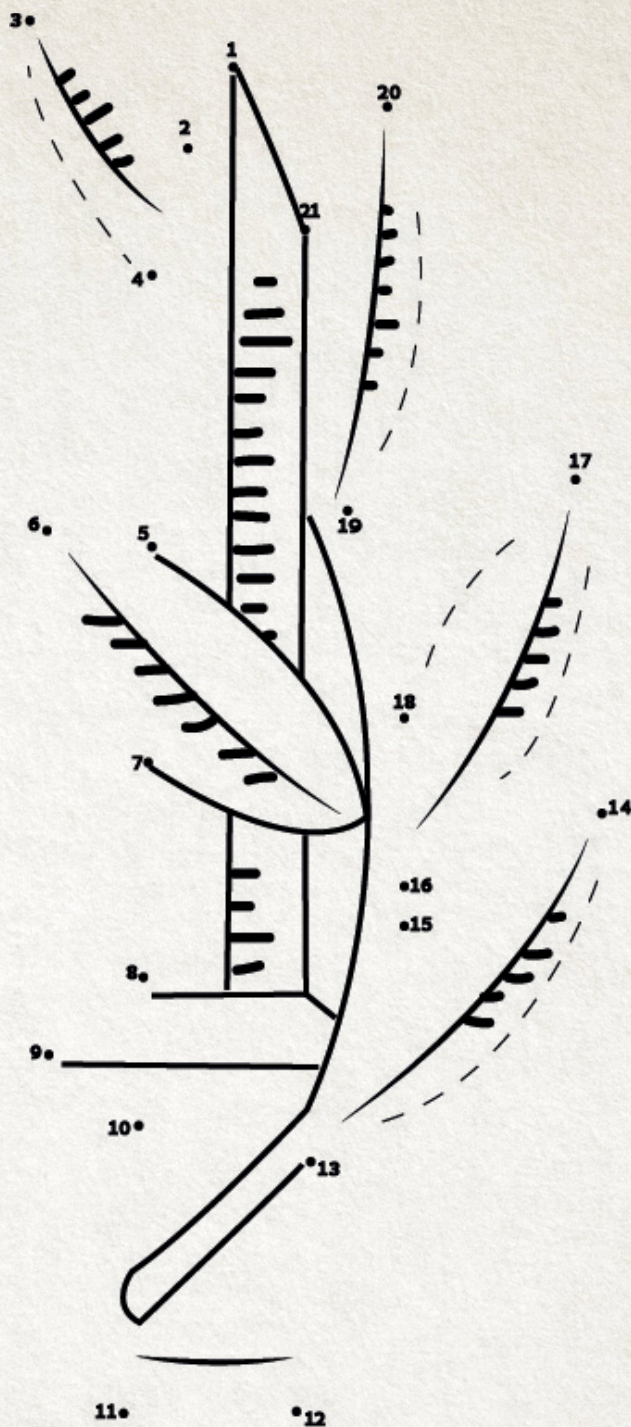
עם התגברות הצורך להגן על היישוב העברי בארץ, שלושת החברים נרתמים למשימה ומשפיעים רבות על ההחלטה להקים ארגון מגן חדש - ארגון ה"הגנה".

"נוער, שמע!"
היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

סמל ה"הגנה"

האיור באדיבות ורד גנץ

מדוע לדעתכם נבחר דווקא סמל זה? ממה הוא מורכב? מה הוא מסמל?
 החרב מסמלת את ההגנה על היישוב העברי וענף עץ הזית מסמל את השאיפה לשלום.
 כיום זהו חלק מן הסמל של צבא ההגנה לישראל - צה"ל.

"נוער, שמע!"
 היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

השבועה ב"הגנה"

למה צריך השבעה?

ארגון ה"הגנה" הוא ארגון חשאי. צריך לסמוך על חברי הארגון שיצליחו במשימה, ושלא יגלו פרטי מידע לאויב... לכן כל חבר בארגון נשבע אמונים.

כיצד נשבעו אמונים?

כמו היום בצה"ל, החברים אמרו את מילות השבעה על ספר תנ"ך ועל נשק. וכך תיאר זאת אחד מחברי הארגון: "הוכנסנו לחדר מואפל והמתנו זמן ממושך. מעת לעת הופיע צעיר שהזמין אחד מאתנו לחדר הסמוך. כשהגיע תור, נכנסתי בהתרגשות. לא הכרתי את שלושת הנוכחים בחדר. על השולחן היו מנורת נפט, ספר תנ"ך ואקדח. עמדתי 'דום', אחד האנשים הורה לי לשים ידי על התנ"ך. איש שני קרא את שבועת ה"הגנה" וכשסיים הצהרתי: 'אני נשבע!'"

כיצד הצטרפו לארגון?

חברים ביישובים שיתופיים התקבלו ל"הגנה" באופן קיבוצי, אך חברים במושבות וביישובים עירוניים התקבלו באופן אישי - בדרך כלל היה הגיוס בשיטת "חבר מביא חבר" או לפי שמועות. כל מי שהצטרף לארגון הרגיש שהוא שותף לסוד חשוב ומיוחד מאוד. דוגמה לכך היא סיפור השבעתה של נעמי:

כאשר הייתה תלמידת תיכון שמה לב שאחת מחברותיה מקבלת רשות מהמורה להתעמלות להשתחרר לפני תום השיעור. כאשר ניסתה לחקור אותה, התחמקה החברה ולא סיפקה לנעמי תשובה ברורה. נעמי הבינה במה מדובר וביקשה מחברתה שתמליץ עליה כדי שתוכל גם היא להצטרף לארגון. עברו כמה ימים. וכך סיפרה: "חשבתי שהחליטו לא לקבל אותי. יום אחד בהפסקה עבר לידי מישהו שלא היה מוכר לי ואמר 'מחר תבואי בשמונה בערב לגימנסיה...' באותו ערב, בקומת המרתף של הגימנסיה, התבצעה ההשבעה של נעמי ומרגע זה הייתה לחברת ארגון ה"הגנה". וכך נעמי מסיימת את סיפורה: "הרגשתי שאני בוגרת, שאני משתתפת במשהו חשוב וסודי ולא סיפרתי דבר לאחים שלי, שכבר היו חברים ב"הגנה", כי הרי נשבעתי לשמור סוד."

השלם את החסר בשבועת ה"הגנה" מתוך מחסן המילים בראש הדף הבא:

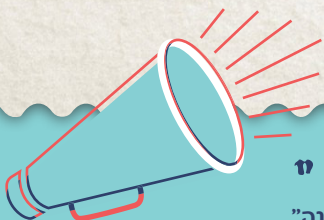
"הנני מצהיר, כי מתוך _____ אישית והכרה _____ אני נכנס ל"ארגון - ההגנה העברי בארץ ישראל".

הנני נשבע לשמור _____ כל ימי-חיי לארגון _____, לחוקתו ולתפקידיו, כפי שהוגדרו באושיותיו על-ידי הפיקוד העליון.

הנני נשבע לעמוד כל ימי _____ לרשותו של ארגון ה"הגנה", לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג את עול משמעתו, ולפי קריאתו _____ לשירות פעיל בכל עת ובכל מקום, לציית לכל פקודותיו על עצמי ללא תנאי וללא סייג ולמלא את כל הוראותיו.

הנני נשבע להקדיש את כל _____ ואף להקריב את חיי להגנה ולמלחמה על עמי ועל _____, על חירות-ישראל ועל גאולת-ציון."

התנדבות | כוחותיי | להתגייס | מולדתי | חופשית | חיי | ה"הגנה" | אמונים

"נוער, שמע!"
היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

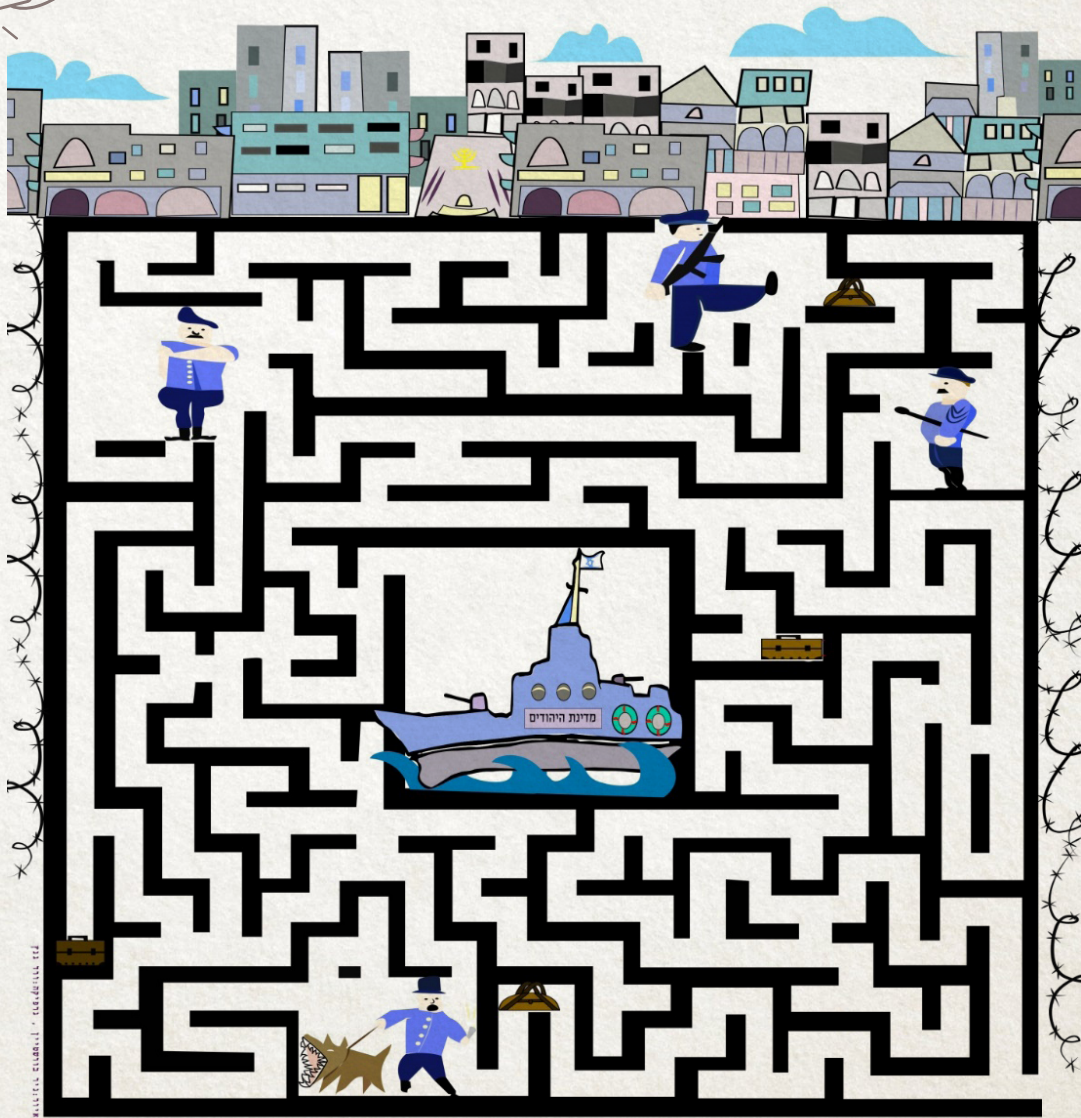
מוזיאון ה"הגנה" - בית אליהו גולומב

מה עשו בני הנוער בארגון ה"הגנה"?

אחד התפקידים העיקריים היה להיות שליחים וקשרים - להעביר מידע ממקום למקום. פעילות זו דרשה אחריות רבה. היה גם צורך להצפין את המכתבים, כדי שאם יגיע מכתב לידי הבריטים, הם לא יבינו את הכתוב בו. נוסף לזה הדביקו הנערים כרוזים. בני הנוער גם השתתפו בהפגנות וכך הפכו כל הפגנה להפגנת המונים, כל מצעדון למצעד של ממש, וכל עצרת לעצרת עם. לעיתים הוזעקו בני הנוער כדי להשתלב במבצעי ה"הורדה", שפירושם הורדת מעפילים באישון לילה אל החוף ופיזורם בקרב האוכלוסייה האזרחית, בטרם יגיעו הבריטים.

לילה אחד בשנת 1947 פשטה שמועה ביישובים - ספינת מעפילים מגיעה! המשטרה הבריטית מיהרה אל החוף, אך בני היישוב היו מהירים יותר. מאות אנשים, וביניהם 300 בני נוער, רצו אל המעפילים והתערבבו ביניהם. הם החליפו את בגדיהם עם בגדי העולים ובכך הקשו על הבריטים לזהות מיהם המעפילים ומיהם המקומיים. הבריטים עצרו את מרבית הנוכחים בחוף. נכונות זו של הארצישראלים לעזור לאחיהם היהודים המנסים לעלות ארצה באה לידי ביטוי באופן מובהק בנכונותם להישלח למחנות המעצר בקפריסין לצד המעפילים העצורים.

עזרו למעפילים לצאת מהאונייה ולהגיע לחוף! אספו את התיקים והמזוודות שבדרך, והיזהרו שלא להתקל בשוטרים הבריטים!!

באדיבות ורד גנץ וניר בורשטיין

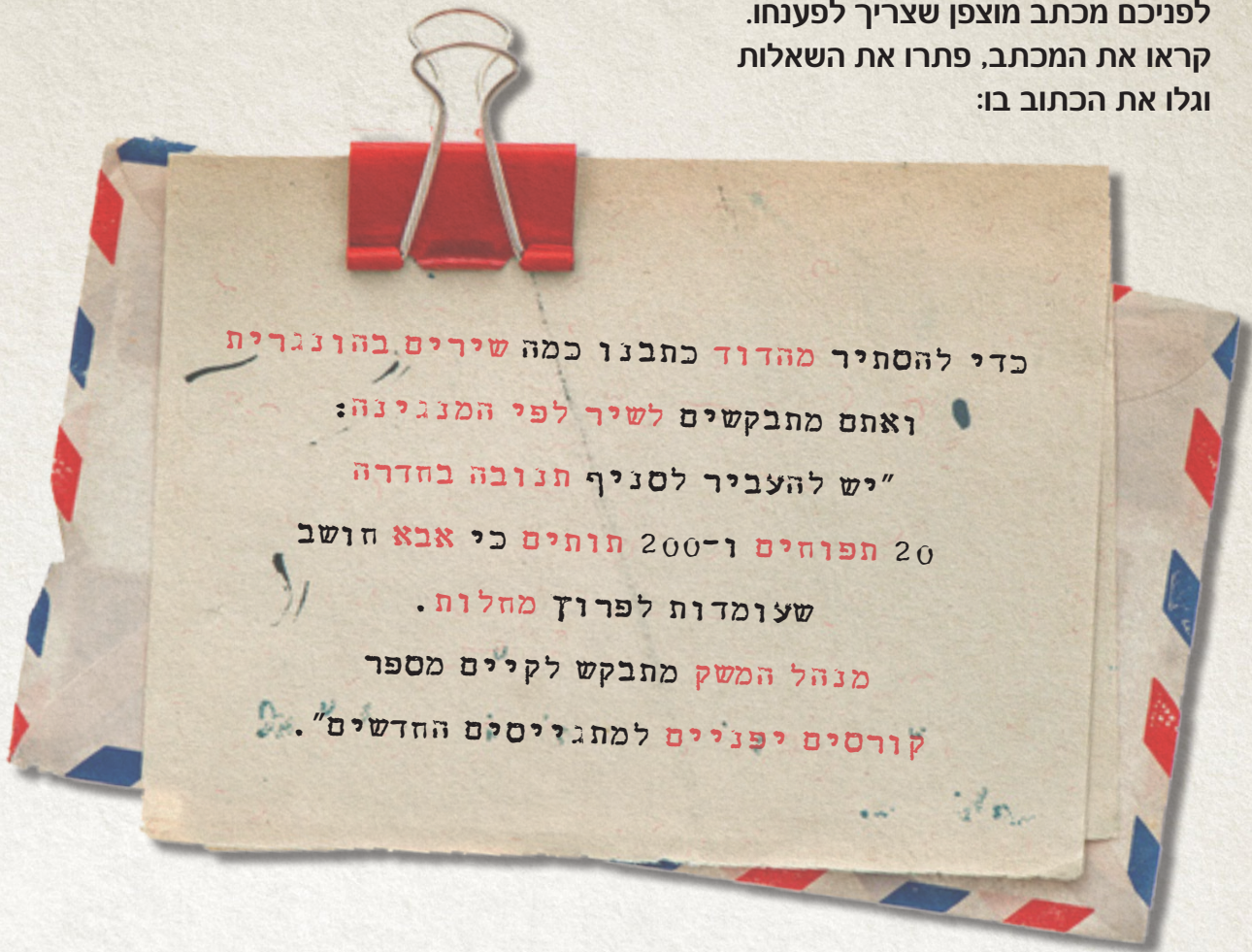

"נוער, שמע!"
היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

מוזיאון ה"הגנה" - בית אליהו גולומב

לפניכם מכתב מוצפן שצריך לפענחו.
קראו את המכתב, פתרו את השאלות
וגלו את הכתוב בו:

כדי להסתיר מהדוד כתבנו כמה שירים בהונגרית
ואתם מתבקשים לשיר לפי המנגינה:
"יש להעביר לסניף תנובה בחדרה
20 תפוחים ו-200 תותים כי אבא חושב
שעומדות לפרוץ מחלות.
מנהל המשק מתבקש לקיים מספר
קורסים יפניים למתגוררים החדשים".

המילה "תנובה" היא למעשה המילה:

1. ה"הגנה"
2. קופת החולים
3. בית הספר
4. המטה הבריטי החשאי

מיהו ה"דוד"?

1. אליהו גולומב - מפקד ארגון ה"הגנה"
2. שלטונות המנדט הבריטי
3. היישוב הערבי
4. אמא ואבא

המילה "חדרה" היא למעשה המילה:

1. בית אליהו גולומב
2. חוץ לארץ
3. תל-אביב
4. בית הכנסת

"שירים בהונגרית" - מהי הכוונה?

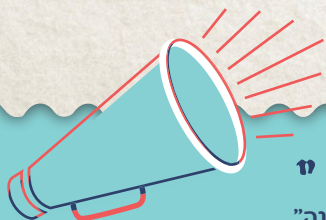
1. בדיחות
2. סיפורי אימה על הבריטים
3. מכתבי תודה לחברי ה"הגנה"
4. מכתבים מוצפנים

המילה "תפוחים" היא למעשה המילה:

1. בלונים
2. ספרים
3. רובים
4. לוחות מחיקים

"לשיר לפי המנגינה" - מהי הכוונה?

1. להקריא אותם בקול
2. לפענח את הצופן
3. לזרוק אותם לפח
4. להפיץ אותם ברחבי הארץ

"נוער, שמע!"
היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

המילה "מנהל המשק" היא למעשה המילה:

1. דוד בן-גוריון
2. מורה מבית הספר
3. מפקד סניף ה"הגנה"
4. המוכר במכולת

המילה "תותים" היא למעשה המילה:

1. כדורים
2. משוריינים
3. זיקוקים
4. ממתקי גומי

המילה "קורסים יפניים" היא למעשה המילה:

1. הרצאות
2. התפקדות - ספירת הלוחמים
3. ימי צילום
4. אימונים ראשוניים קצרים

מיהו "אבא"?

1. הנציב העליון הבריטי הרברט סמואל
2. שירות הידיעות הארצי (הש"י)
3. מנהל בית הספר
4. ברל כצנלסון

המילה "מחלות" היא למעשה המילה:

1. סופות ברקים
2. עוצר ברחבי הארץ
3. סופות חול
4. התקפות של ערבים

שבצו במקומות החסרים את התשובות שהקפתם לפי הסדר ותקבלו את המכתב המקורי:

כדי להסתיר _____ כתבנו כמה _____
ואתם מתבקשים _____
"יש להעביר לסניף _____
20 _____ ו-2000 כי _____ חושב
שעומדות לפרוץ _____ .
מתבקש לקיים מספר _____
למתגייסים החדשים".

ה"סליקים"

ארגון ה"הגנה" היה זקוק לכלי נשק רבים, אך בהיותו ארגון שהחוק הבריטי לא הכיר בו הוא לא יכול היה להחזיק בכלי נשק באופן חוקי. לכן היה צריך להסתיר את כלי הנשק מעיני הבריטים. כפתרון לכך הסתירו אותם ב"סליקים". סליקים יכלו להימצא בכל מקום, למשל: לולים, רפתות, בתים, ארונות, כדי חלב ועוד ועוד כיד הדמיון.

במהלך השנים התגלו ברחבי הארץ סליקים שונים שלא נפתחו עם הקמת המדינה, ועד היום מתגלים נוספים.

לפניכם תמונה ובה חלקת הפרדס של חיליק. בעוד שעה עליו לצאת לפעילות מטעם ארגון ה"הגנה" ולהביא עמו את שני הרובים, שני הרימונים והאקדח שברשותו. עזרו לו למצוא את המקומות שבהם הסתיר את כלי הנשק:

הציור באדיבות ניר בורשטיין

"נוער, שמע!"
היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

מוזיאון ה"הגנה" - בית אליהו גולומב

הקמת צה"ל

ב-26 במאי 1948, כשבועיים לאחר ההכרזה על הקמת המדינה, כתב ראש הממשלה ושר הביטחון דוד בן-גוריון פקודת יום להקמת צבא ההגנה לישראל. חטיבות ה"הגנה", לוחמיה ומפקדיה, ציודה הצבאי וערכיה היוו את התשתית העיקרית של צה"ל.

"עם הקמת מדינת ישראל יצאה ה"הגנה" ממחותרת ונהפכה לצבא סדיר. עצום ורב החוב שחייב היישוב והעם היהודי ל"הגנה" בכל שלבי קיומה והתפתחותה..."

בספר דברי הימים של עם ישראל יזרח פרק ה"הגנה" בהוד ובגאון שלא יכהו לנצח."

דוד בן-גוריון, בפתח פקודת היום להקמת צה"ל
כ"ב באייר תש"ח, 31 במאי 1948

המכתב הבא נשלח בעת המצור על ירושלים במלחמת העצמאות. כדי שלא להסגיר סודות לאויב שונה סדר האותיות בחלק מהמילים. עליכם לסדר את האותיות המבולבלות במילים המודגשות ולפענח את המכתב:

"לשלומי בן דודי היקר!
את המכתב אני שולח לך עם מושיקו, חבר הנהג אשר חוזר לבאתי-לב, כיוון ששירותי הדואר פסקו בעקבות הצורם.
המצב כאן בלשיר יום קשה מאד: הלימודים הופסקו, חנויות נסגרו, זומך ומים מחולקים במשורה. הקשר היחיד לעיר הוא באמצעות רותי שי של כלי רכב ממוגנים המנסות לעלות בדרך ללשיר יום, אך לצערנו רובן נפגעות בידי אנשי הכפרים הרעבים הגרים לאורך הכביש וצופים על הדרך.
מפקד מחלקת החי"ש בלשיר יום ארגן אחת-עשרה דעותם כדי להבטיח את הרחובות מפני יריות וחדירת כוח האויב. אותנו, העורך של השכונה, אסף וארגן כיחידת שם קיר.
אנו מסתובבים בעיר וממי עברי ידיעות. לא פעם עלינו לעבור באזורים חשופים לירי אך המפקד הסביר לנו באילו מקומות עלינו לעבור מיפופך ומהם האזורים מיחטובה. ההפתעה הגדולה שלי הייתה כשחשף בפנינו את סוד הקילים הממוקם בחדר צדדי שבבית חסכנה יקהל ציון' שבו אני מתפלל!! אם לא הייתי קשר לא הייתי מעלה זאת על הדעת!
כולי תקווה שצורם זה יסתיים בקרוב ושוב נרגיש חופשיים להתהלך ברחובות העיר."

די"ש לכל המשפחה,
בן דודך יוסי

"נוער, שמע!"
היכרות קצרה עם ארגון ה"הגנה"

